

**KONINKLIJK NEDERLANDS
METEOROLOGISCH INSTITUUT**

VERSLAGEN

V-327

L. M. Hafkenscheid

**Snel convergerende iteratieprocedure voor
het berekenen van de (isobarische) natte-
boltemperatuur.**

De Bilt, 1979

Publikatienummer: K. N. M. I. V-327 (B. V.)

**Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut,
Bureau Vakopleidingen,
Postbus 201,
3730 AE De Bilt,
Nederland.**

U. D. C. : 551.501.724

Snel convergerende iteratieprocedure voor het berekenen van de (isobarische) natte-boltemperatuur

1. Probleemstelling

Het probleem is om bij gegeven druk p , dampspanning e en temperatuur t , de natte-boltemperatuur t_w te berekenen. Dit kan met behulp van de psychrometerformule. In lineaire benadering ziet deze er als volgt uit:

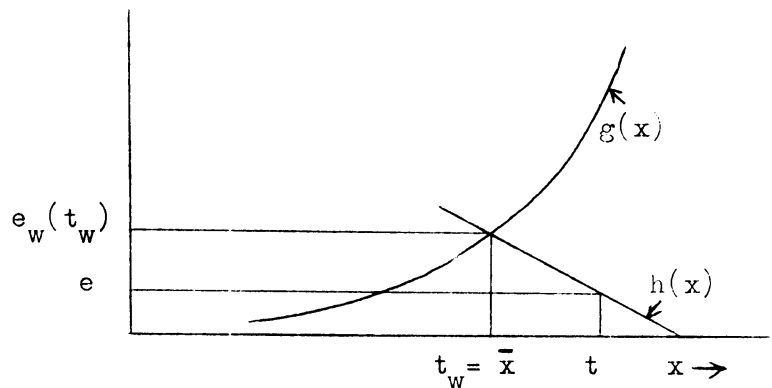
$$e - e_w(t_w) = C_1 p (t_w - t) \quad (1)$$

waarbij $C_1 \equiv \frac{c_p d}{\epsilon L_v^0}$. Voor de betekenis van de verschillende thermodynamische grootheden: zie appendix.

Vergelijking (1) is niet analytisch oplosbaar vanwege de manier waarop t_w in het linkerlid voorkomt. Men moet dus een benaderende formule gebruiken of de vergelijking numeriek oplossen. Hier wordt een numerieke oplossing gegeven.

2. Numerieke methode

figuur 1

Het gaat dus eigenlijk om het bepalen van het snijpunt van de functies:

$$g(x) = e_w(x) \quad \text{en} \quad h(x) = e - C_1 p (x - t)$$

ofwel het bepalen van de wortel $\bar{x}$ van de vergelijking $g(x) - h(x) = 0$ (zie figuur 1).

Dit zullen we doen door de iteratiemethode van Newton-Raphson toe te passen op de monotoon stijgende functie $f(x) \equiv g(x) - h(x)$.

Bij een iteratiemethode laat men een reeks x_n convergeren naar $\bar{x}$

3. Methode van Newton-Raphson

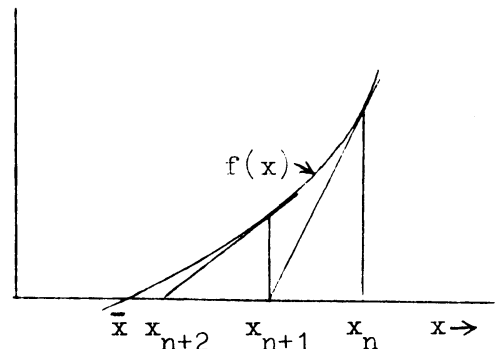
Meetkundig komt deze methode hierop neer dat in het punt $(x_n, f(x_n))$ de raaklijn getrokken wordt aan de kromme $f(x)$, en dat x_{n+1} de abcis wordt van het snijpunt van deze raaklijn met de x -as (zie figuur 2).

In formule:

$$x_{n+1} = x_n - \frac{f(x_n)}{f'(x_n)} \quad (2)$$

In het algemeen (zeker in ons geval) convergeert deze methode zeer snel (kwadratisch). Er geldt dan voor $x_n \rightarrow \bar{x}$:

$$d_{n+1} \approx d_n^2 \frac{f''(\bar{x})}{2f'(\bar{x})} \quad \text{met} \quad d_n \equiv x_n - \bar{x}. \quad (3)$$

figuur 2

Wanneer de afgeleide van $f(x)$ numeriek bepaald moet worden dan zou dat een nadeel van deze methode zijn. In onze toepassing is dat echter niet het geval.

4. Toepassing op de psychrometerformule

We passen de methode Newton-Raphson toe op de functie:

$$f(x) = e_w(x) - e + C_1 p(x-t)$$

De afgeleide van deze functie is eenvoudig omdat de afgeleide van $e_w(x)$ bekend is, n.l.:

$$e_w'(x) = C_2 \frac{e_w(x)}{(x + T_0)^2} \quad (4)$$

met $T_0 = 273.15 \text{ K}$ en $C_2 \equiv \frac{l_v^0}{R_v}$

(Clausius-Clapeyron in niet-geïntegreerde vorm)

Eigenlijk moet $l_v(t)$ genomen worden in plaats van l_v^0 , maar voor de iteratie maakt dat niets uit.

Dus:

$$f'(x) = C_2 \frac{e_w(x)}{(x + T_0)^2} + C_1 p \quad (5)$$

Toepassing van (2) geeft dus:

$$x_{n+1} = x_n - \frac{e_w(x_n) - e + C_1 p(x_n - t)}{\frac{C_2 e_w(x_n)}{(x_n + T_0)^2} + C_1 p} \quad (6)$$

De methode kan nog iets anders geschreven worden door tegelijk e_n te laten naderen naar $e_w(t_w)$ (die krijgt men dan "gratis").

We krijgen dan (identiek aan (6)):

$$F_n = \frac{e_w(x_n) - e_n}{\frac{C_2 e_w(x_n)}{(x_n + T_0)^2} + C_1 p}; \quad x_{n+1} = x_n - F_n; \quad e_{n+1} = e_n + C_1 p F_n \quad (7)$$

Als startwaarden worden dan gebruikt: $x_0 = t$ en $e_0 = e$

Blijft nog over de evaluatie van $e_w(x)$. Hiervoor zijn zeer goede benaderingen bekend.

5. Uitwerking in de praktijk

Door invullen van de diverse thermodynamische constanten (zie appendix) kunnen C_1 en C_2 berekend worden. Het resultaat is;

$$C_1 = 0.000646 \text{ K}^{-1} \quad \text{en} \quad (8)$$

$$C_2 = 5419 \text{ K}$$

Over de juiste waarde van de constante C_1 (psychrometercoëfficiënt) is wel enige discussie. Deze theoretische waarde vind ik heel bevredigend en deze wordt ook door Sprung zelf verdedigd.

Als benadering van $e_w(x)$ kan gebruikt worden:

$$e_w(x) = 6.107 \times 10^3 \left(\frac{7.5 x}{x + 237.3} \right) \text{ mbar} \quad (10)$$

(x was al in °C)

De iteratie wordt gestart met de beginwaarden $x_0 = t$ en $e_0 = e$ en kan gestopt worden zodra $|F_n| < \delta$, waarbij δ een van te voren opgegeven nauwkeurigheid is.

6. Nauwkeurigheid

Binnen de beperkingen van het te gebruiken rekenapparaat kan t_w met iedere gewenste nauwkeurigheid uit (1) berekend worden.

Men moet echter voor ogen houden dat (1) zelf al een benaderende formule voor t_w is. De fout van deze benadering is -onder normale atmosferische omstandigheden- op zijn hoogst 0.1 °C. Het heeft dus geen zin om t_w uit formule (1) met veel groter nauwkeurigheid te berekenen.

Voor een "zuinig" gebruik moeten we dus uitkijken wat we voor δ nemen.

Uitwerking van formule (3), met invulling van de diverse constanten, leert dat in het langzaamste geval (hoge t en p):

$$d_{n+1} \approx d_n^2 \times 0.03 \text{ K} \tag{11}$$

Voor lage t en/of p is de convergentie nog sneller.

Om dus minder dan 0.1 °C van $\bar{x}$ af te wijken (dus $d_{n+1} < 0.1$)

moet gelden: $d_n^2 \times 0.03 \lesssim 0.1$ ofwel $d_n \lesssim 1.7$

Neemt men bijv. $\delta = 1$, dan wordt een fout gemaakt van hoogstens 0.03 °C, *) zodat t_w dan benaderd wordt met een nauwkeurigheid van ca. 0.1 °C.

Onderstaand voorbeeld geeft een idee van de convergentiesnelheid voor een "zwaar" voorbeeld:

$$p = 1000 \text{ mbar}, t = 30 \text{ °C}, e = 0 \text{ mbar}$$

n	F_n	x_n	d_n
1	13.4781	16.5219	6.0874
2	5.4240	11.0979	0.6634
3	0.6525	10.4455	0.0110
4	0.0110	10.4345	0.0000
5	0.0001	10.4345	0.0000

Na $n = 3$ kan gestopt worden: $|F_n| < 1$ dus $|d_n| < 0.03$

N.B.: Men kan volstaan met de conditie $F_n < \delta$ i.p.v. $|F_n| < \delta$, omdat onder normale omstandigheden F_n altijd positief is.

Alleen wanneer men uitgaat van oververzadiging ($e > e_w(t)$) dan is in de eerste iteratiestap F_n negatief zodat de iteratie stopt, waarbij de gewenste nauwkeurigheid niet gegarandeerd (maar meestal wel bereikt) is.

Ook kan F_n negatief worden doordat (4) niet de exacte afgeleide is van (10). F_n is dan echter al van de orde 10^{-4} .

7. Uitwerking in de vorm van een Algol-procedure

Meestal zal men voor andere doeleinden al beschikken over een procedure om $e_w(t)$ uit te rekenen. Zo niet dan moet deze erbij. Het geheel kan er dan als volgt uitzien:

*) Deze nauwkeurigheid wordt in de meeste gevallen reeds na één of twee stappen bereikt.

```
REAL PROCEDURE EW(T); XVERZ DAMPSP VLAKWATER VOOR T GRAD CELSIUS
VALUE T; REAL T;
EW:=10**(7.5*T/(T+237.3))*6.107;
```

```
REAL PROCEDURE TIW(P,T,E); VALUE P,T,E; REAL P,T,E;
BEGIN
REAL F,C,EX;

C:=P*0.000646;
DO UNTIL
(F:=(EX:=EW(T:=*F))-(E:=*C+F))/(5419*EX/(T+273.15)**2+C))<1;
TIW:=T-F
END;
```

TIW levert de (isobarische) natte-boltemperatuur in °C bij gegeven luchtdruk P (mbar), temperatuur T (°C) en dampspanning E (mbar).

Deze procedure is minstens zo snel als bestaande benaderingsformules voor t_w en bovendien veel nauwkeuriger, vooral voor lagere waarden van p.

Gebruik bij verschillende vochtigheidsvariabelen:

<u>Gegeven (naast $P \equiv p$ en $T \equiv t$):</u>	<u>Gebruik:</u>
dampspanning $E \equiv e$ (mbar)	TIW (P, T, E)
dauwpunt $TD \equiv t_d$ (°C)	TIW (P, T, EW (TD))
dauwpuntsdepressie $D \equiv t - t_d$ (°C)	TIW (P, T, EW (T - D))
relatieve vochtigheid U (%)	TIW (P, T, EW(T) * U/100)

APPENDIX

Gebruikte thermodynamische grootheden met eenheden en waarden van de constanten:

Variabelen:

t	(droge-bol) temperatuur	$^{\circ}\text{C}$
t_w	natte-boltemperatuur	$^{\circ}\text{C}$
p	luchtdruk	mbar
e	dampspanning	mbar
$e_w(t)$	verzadigingsdampspanning t.o.v. vlak water	mbar

Constanten:

c_{pd}	soortelijke warmte bij constante druk van droge lucht	$1005 \text{ Jkg}^{-1} \text{ K}^{-1}$
ϵ	verhouding gasconstanten van droge lucht en waterdamp	0.622
L_v°	verdampingswarmte van water bij 0°C	$2.501 \times 10^6 \text{ Jkg}^{-1}$
T_o	absolute temperatuur smeltpunt van water (bij 1 atm.)	273.15 K
R_v	gasconstante van waterdamp	$461.51 \text{ Jkg}^{-1} \text{ K}^{-1}$

Waarden en notaties volgens Iribarne and Godson: "Atmospheric Thermodynamics".